

Tomáš Akvinský: esence a bytí

Scriptum super Sententiis I, d. 8, q. 5, a. 1: ...veškeré stvoření má omezené bytí. Bytí, které není v něčem přijato, však není konečné, nýbrž absolutní. Veškeré stvoření má tedy bytí, které je v něčem přijaté. Každé stvoření tedy musí mít přinejmenším dvojí, totiž bytí a to, co přijímá bytí.

omnis creatura habet esse finitum. Sed esse non receptum in aliquo, non est finitum, immo absolutum. Ergo omnis creatura habet esse receptum in aliquo; et ita oportet quod habeat duo ad minus, scilicet esse, et id quod esse recipit.

De ente 4,73: Vše pak, co přijímá něco od jiného, je vůči tomu v potenci; a to, co je v něm přijato, je jeho akt. Tudíž musí být i cost či forma, jež je inteligencí, potenci s ohledem na bytí, jež přijímá od Boha. A ono přijaté bytí se má na způsob aktu. A tak je v inteligencích potence a akt, nikoli však forma a látka...

Omne autem quod recipit aliquid ab alio est in potentia respectu illius, et hoc quod receptum est in eo est actus eius. Oportet ergo quod ipsa quiditas vel forma, quae est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod a Deo recipit; et illud esse receptum est per modum actus. Et ita invenitur potentia et actus in intelligentiis, non tamen forma et materia...

Summa theol. I, q. 4, a. 1, ad 3: „Samo bytí je ze všeho nejdokonalejší, neboť se ke všemu vztahuje jako akt. Všemmu totiž náleží aktualita pouze natolik, nakolik jest. Proto je samo bytí aktualitou všech věcí, i samotných forem. Z tohoto důvodu se bytí nevztahuje k jiným věcem jako přijímající k přijatému, ale spíše jako přijaté k přijímajícímu.“

ipsum esse est perfectissimum omnium, comparatur enim ad omnia ut actus. Nihil enim habet actualitatem, nisi in quantum est, unde ipsum esse est actualitas omnium rerum, et etiam ipsarum formarum. Unde non comparatur ad alia sicut recipiens ad receptum, sed magis sicut receptum ad recipiens.

De subst. sep. 6: „Tak se tedy věc složená z látky a formy skrze svou formu stává schopnou jakýmsi vlastním způsobem participovat na samotném bytí od Boha. V substanci složené z látky a formy se tedy nachází dvojí poměr: jeden je poměrem samotné látky k formě; druhý je však poměrem samotné již složené věci k participovanému bytí. Bytí věci totiž není ani její forma ani její látka, ale něco, co přistupuje k věci skrze formu.“

Sic igitur res composita ex materia et forma, per suam formam fit participativa ipsius esse a Deo secundum quemdam proprium modum. Invenitur igitur in substantia composita ex materia et forma duplex ordo: unus quidem ipsius materiae ad formam; alius autem ipsius rei iam compositae ad esse participatum. Non enim est esse rei neque forma eius neque materia ipsius, sed aliquid adveniens rei per formam.

Summa contra gent. 2,54: „...také k formě samé se bytí samo vztahuje jako akt. U substancí složených z látky a formy se totiž o formě říká, že je principem bytí, protože je dovršením substance, jejímž aktem je samo bytí.“

ad ipsam etiam formam comparatur ipsum esse ut actus. Per hoc enim in compositis ex materia et forma dicitur forma esse principium essendi, quia est complementum substantiae, cuius actus est ipsum esse.

Původ distinkce mezi esencí a bytím

Kniha o příčinách

Liber de causis 8, § 90: „A intelligence vykazuje *yliathim*, [tj. složenost], protože je bytím a formou, a podobně duše vykazuje *yliathim* ... A prvotní příčině nenáleží *yliathim*, protože ta je pouhým bytím.“

Et intelligentia est habens *yliathim* quoniam est esse et forma et similiter anima est habens *yliathim* ... Et causae quidem primae non est *yliathim*, quoniam ipsa est esse tantum.

Avicenna

Met. I,5,57-61 (van Riet I, 35,62-68): „Říkám tedy, že význam jsoucná¹ a význam věci jsou představovány v duších jako dva významy intence ... Každá věc² má totiž jedinou určitost (*certitudo*), skrze niž je tím, čím je, jako např. trojúhelník má určitost, skrze niž je trojúhelníkem, a bělost má určitost, skrze niž je bělostí. A toto posledně zmíněné (*sc.* věc, resp. esence) je snad tím, co nazýváme ‚vlastním bytím‘ (*esse proprium*),³ zatímco oním prve zmíněným (*sc.* jsoucnem) nemíníme nic jiného než význam ‚afirmativního bytí‘ (*intentio esse affirmativi*),⁴ protože slovo ‚jsoucí‘⁵ také má mnohé významy, z nichž jedním je určitost, skrze niž je každá věc a jež je jako vlastní bytí věci.“

Dico ergo quod intentio entis et intentio rei imaginantur in animabus duae intentiones ... unaquaeque enim res habet certitudinem qua est triangulus, et albedo habet certitudinem qua est albedo. Et hoc est quod fortasse appellamus esse proprium, nec intendimus per illud nisi intentionem esse affirmativi, quia verbum ens significat etiam multas intentiones, ex quibus est certitudo qua est unaquaeque res, et est sicut esse proprium rei.

Met. I,5,10–11 (van Riet I, 35,61–68): „...jednou z těch [skutečností], které jsou zjevné, je ta, že každá věc má vlastní určitost (*certitudo*), jež je její ‚costí‘ (*quidditas*).⁶ Je známo, že určitost jakékoli věci, která je jí vlastní, je mimo/vedle bytí,⁷ ... protože když řekneš, že určitost takové věci je v jednotlivinách nebo v duši anebo absolutně – takže je společná oběma –, pak bude tento význam nahlédnut a pochopen.“

de his quae manifesta sunt, est hoc quod unaquaeque res habet certitudinem propriam quae est eius quidditas. Et notum est quod certitudo cuiuscumque rei quae propria est ei, est praeter esse, ... quoniam cum dixeris quod certitudo rei talis est in singularibus, vel in anima, vel absolute ita ut communicet utrisque, erit tunc haec intentio apprehensa et intellecta.

Met. I,5,1–11 (van Riet I, 35,62–68): „I když nebude ... známo, co je věc, jejíž význam hledáme, přece nebude žádným způsobem oddělena od doprovodu chápání jsoucná, protože náhled jsoucná ji stále doprovází, protože určitost má bytí buď v jednotlivinách, nebo v úsudku anebo v rozumu. Kdyby tomu tak nebylo, pak by nebyla věcí.“

¹ Ar.: *mawdžúd*.

² Ar.: *'amr*.

³ Ar.: *al-wudžúd al-kháss* (týkající se něčeho, zvláštní, speciální, mimořádný).

⁴ Ar.: *ma'ana l-wudžúd al-ithbátí* (od: *ithbát* – potvrzení, prokázání, afirmace).

⁵ Ar.: *al-wudžúd*, tedy doslova *esse*.

⁶ Ar.: *mahiyya*

⁷ Ar.: *wudžúd*

Si ... non scietur quid sit res cuius quaerimus intentionem, nec separabitur a comitantia intelligendi ens cum illa ullo modo, quoniam intellectus de ente semper comitabitur illam, quia illa habet esse vel in singularibus vel in aestimatione vel intellectu. Si autem non esset ita, tunc non esset res.

Avicennova terminologie:

- 1) esence: *mahiyya* = *quidditas/essentia* → *haqíqa* = *certitudo* → *'amr* = *res*
- 2) jsoucno: *mawdžúd* = *ens*
- 3) bytí: *wudžúd* = *esse* → *anniyya* = *esse/anitas*.